

20.79x31.18	1/2	עמוד 22	כותרת - גלובס	02/2019	67135686-2
עו"ד רות דיין וולף - 17050					

מומחי משפט מנתחים את השלכת הלכת העליון שפטרה פושט רגל מערבות לחוב מזונות

"הלכת העליון מעדיפה את רווחתו של פושט הרגל ותפגע בקטינים הזכאים למזונות"

מומחים לדיני משפחה מותחים ביקורת על פסיקת העליון שפטרה פושט רגל מערבות לחייב במזונות שנמלט מהארץ: "הפסיקה תוביל לפגיעה בילדים ובאמא שיזדקקו לביטוח לאומי ויהפכו לעול על החברה. אולם גם האבות החייבים במזונות ייפגעו, מאחר שכעת יחמירו את הדרישות הכלכליות מהערב לחובם" • מנגד מומחים לחדלות פירעון טוענים: "אין חדש תחת השמש. פסק-הדין ממשיך מגמה בפסיקה של גמישות בכל הנוגע לחוב מזונות" / אלה לוי-ינורי

מהוות את השער להגשת בקשה לקיום דיון נוסף בעליון סביב השאלה אם ניתן לפטור פושט רגל מחוב שנצבר בשל ערבות שהעניק לחוב מזונות; ובייחוד כאשר אותה ערבות ממש איפשרה לחייב במזונות לברוח לחו"ל ולהתחמק מהחוב.

פרקליטה של גרושתו של א', האישה הזכאית למזונות, עו"ד יוסף גביון, כבר אמר ל"גלובס" כי בכוונתם להגיש בקשה לדיון נוסף בעליון, וזאת "עקב ההשלכות הרחבות והמשמעותיות שפסק-הדין הזה יגרור אחריו. לדבריו, אין ספק שפסק-הדין ירע את מצבם של חייבים ולא יטיב עמם" (ראו מסגרת). אולם, בינתיים מעוררת ההלכה החדשה דיון סוער בזירה המשפטית, כאשר מצד אחד ניצבים מומחי דיני המשפחה ומנגד מומחי פשיטות הרגל. השאלה המרכזית שעל המדוכה – מי נפגע מההלכה החדשה של העליון, אם בכלל? הקטינים הזכאים למזונות; מוסד הערבות; ואולי בכלל החייבים? לדברי עו"ד רות דיין-וולפנר, מומחית בדיני משפחה, "פסק-הדין פוגע בזכויות הקטינים למזונות מאביהם לאחר שברח לחו"ל, והעניק לערבה לחוב המזונות הפטור מהחוב. עם זאת, העליון נוהר מהרחבת פסק-הדין ומציין מפורשות כי יש להבחין בין ערבות של אדם לחוב מזונות המבקש הפטור, לבין חייב במזונות ילדיו המבקש הפטור."

בהכרעתו, כשציין "דעתי איננה כדעת חבריי. באשר לפרשנות לשון החוק, ניתן לפרשה, להשקפתי, בשתי האפשרויות – תחולת צו הפטור על חוב מזונות הנובע מערבות שניתנה במסגרת ביטול צו עיכוב יציאה מהארץ, וכן אי תחולתו". משפט זה של שופט המיעוט משקף היטב את גם סימני השאלה והמחלוקות שהתעוררו בזירה המשפטית מאז פרסומו של פסק-הדין ב"גלובס".

העובדה שאפשר לפרש את החוק בשתי דרכים סותרות – האחת שמסירה את עול חוב המזונות מהערבה פושטת הרגל; והשנייה שמתירה אותו כאבן כלכלית כבדה על צווארה – מולידה גם מחלוקת בין המשפטנים באשר לצדקת הבחירה שעשה העליון, כאשר העריף את טובת הערבה על-פני טובתם של הילדים הזכאים למזונות.

פסק-הדין נתפס על-ידי חלק מהמשפטנים כהעדפה לא ראויה של שיקום פושטי רגל על-חשבון ילדים קטינים וצרכיהם; ואילו על-ידי אחרים כעשיית צדק ואיזון בין כל הצרכים של כל הצדדים. האחרונים סבורים, כי אין טעם להכביד על פושט רגל בשל חוב שאינו מיוחס לו ישירות, ושגם ככה אין לו את האמצעים לשלמו, וכי בכל מקרה חלק מהמזונות ישולמו על-ידי המוסד לביטוח לאומי.

המחלוקות הללו, כמו גם חוות-דעת המיעוט המנומקת שכתב השופט הנדל

מדובר בחוב ישיר שלה, אלא של א', יש לפטור אותה, לאפשר לה להשתקם, ואין להענישה על מעשיו של א'.

גרושתו של א' נותרה ללא כתובת לגביית המזונות, מלבד המוסד לביטוח לאומי, שמשלם רק חלק ממאות אלפי השקלים שנצברו בשל בריחתו של א'.

יותר דרישות מחייבים

פסק-הדין שפטור את הערבה פושטת הרגל מחוב המזונות, שפורסם השבוע לראשונה ב"גלובס", ניתן ברוב דעות של שופטי העליון, יעל וילנר ואלכס שטיין, אל מול דעתו החולקת של השופט ניל הנדל. העמדה שהייתה מקובלת בפסיקה בעבר, ובה נקט גם ביהמ"ש המחוזי שדחה את בקשותיה של ע' לפטור אותה מחוב המזונות, הייתה שדין הערב כדין החייב – כלומר לפי עמדה זו, ע' אינה יכולה ליהנות מצו הפטור בהקשר לחוב שמקורו בערבות שהעניקה לחוב המזונות.

בניגוד לעמדה זו, קבעו שופטי הרוב, כי ע' פטורה מחוב המזונות שנצבר, מכיוון שלא מדובר בחוב מזונות שנובע מפסק-דין נגדה, אשר מוחרג מהפטור שניתן לפושט רגל, אלא בחוב שנובע מכתב ערבות (שאינו מהווה חריג לפטור מלא מחובות לפושט רגל).

השופט ניל הנדל ביטה את המחלוקת שנתגלעה בין השופטים בנוגע לפרשנות פקודת פשיטת רגל באחד המשפטים

' היה ספר. ע' הסתפרה אצלו במשך שנים. יום אחד סיפר א' ל-ע' על הליך הגירושין הלא-נעשים שלו, ועל העובדה שגרושתו הוציאה נגדו צו איסור יציאה מהארץ לצורך הבטחת תשלום חוב מזונות. א' ביקש מ-ע' שתחתום לו על ערבות לחוב המזונות, כדי לאפשר לו לצאת לחו"ל לבקר את משפחתו.

ע' חשבה קצת, אך יחסי החברות שנרקמו עם הזמן עם הספר שלה, הובילו אותה להסכים לבקשה. היא חתמה על הערבות, והוסבר לה על-ידי רשם ההוצאה לפועל כי אם א' יברח, היא תהיה חייבת לשאת בתשלום חוב המזונות שנצבר לטובת ילדיו. ע' לא האמינה שזה יגיע לכך. היא שאלה את עצמה "מה הסיכוי שהוא יברח? אני מסתפרת אצלו בשכונה כבר כמה שנים. נו, טוב, הוא לא יברח". ואז א' ברת. הוא יצא לחו"ל ולא שב.

הבריחה הזאת הכניסה את ע' לסחרור. היא נקלעה לקשיים כלכליים ולא עמדה בתשלומי חוב המזונות, שטפחו ל-650 אלף שקלים. מהר מאוד היא נקלעה להליך פשיטת רגל שנמשך כשש שנים, עד שביהמ"ש פטר אותה מכל חובותיה. אבל ביהמ"ש לא פטר אותה מחוב המזונות בגין הערבות שעליה חתמה. השבוע, לאחר מאבק משפטי ממושך פטר בית המשפט העליון את ע' מחוב המזונות, תוך שהוא קובע כי הואיל ולא

מצדיקים את מינויים?

שופטי הרוב נחשבים למינויים של השרה שקד - מי שהובילה את מהפכת שיקום החייבים בהוצל"פ

של שקד "מצדיקים" את עצמם, באמצעות פסיקות הממשיכות את האג'דות שהשרה מתווה. מהפכת חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, נחשבת לפרויקט הדגל החברתי של שקד, ואחד מערכיה המרכזיים הוא שיקום החייב ושחרורו מחובות. פסק-הדין של העליון מבוסס אף הוא על עקרון השיקום והחזרת חיי פושטת הרגל למסלולם. האם מדובר במקריות בלבד שהיא ניתז ע"י שופטים הנחשבים למינוי של שקד? נותר זאת בסיומן שאלה. ●

וילנר ושטיין על-ידי שרת המשפטנים, עמדה תפיסתם כשמרנים, שאלת השמרנות או הליברליות אינה השאלה שמתעוררת בעקבות פסק-הדין בעניין הערבה. הדעות שהובעו בו על-ידי השופטים אינן יכולות להיות מסווגות כשמרניות או ליברליות באופן חד. אבל זה עדיין לא אומר שהשאלה בנוגע לזהות השופטים ולהשפעתה של שרת המשפטנים על פסיקות ביהמ"ש העליון – אינה צריכה להישאל. קשה שלא לתהות אם המינויים

שאלה מעניינת המתעוררת לאור הלכת העליון החדשה היא אם זהות השופטים שכתבו את דעת הרוב הייתה יכולה לרמוז מראש על התוצאה? שני שופטי הרוב, יעל וילנר אלכס שטיין, נחשבים למינויים מובהקים של שרת המשפטנים, איילת שקד. שקד עומדת גם מאחורי המהפכה בתחום פשיטות הרגל, שבליבה עומד ערך שיקומו של פושט הרגל והחזרתו לחיים תקינים, ללא חובות. הגם שלכאורה מאחורי קידומם של

27.09x31.28	2/2	22	עמוד	גלובס - כותרת	02/2019	67135689-5
עו"ד רות דיין וולפנר - 17050						

צילום: איל יצהר

הערב הוא כדון החייב, ויצר פתח לדיון נוסף

השופט ניל הנדל. נותר בדעת מיעוט, שלפיה דין

ערבה לחוב מזונות.
 "לכן, פסיקת העליון לא מחדשת הרבה ברמה העקרונית, על אחת כמה וכמה כשהיא פוטרת מערבות לחוב מזונות ולא את החייב עצמו. פסק־דין זה ממשיך מגמה קיימת של המחוייבים לפטור את החייבים עצמם מחוב מזונות במקרה פשיטת רגל - והביטוח הלאומי משלם."
 ● אז אין פגיעה באף אחד?
 "לא מעבר לזו שהייתה עד היום, כאשר פטרו חייבים מחובותיהם בתיקי פשיטת רגל. ייתכן שיהיו תוצאות לוואי - שבת המשפט לא יטו כל־כך בקלות לבטל צווי עיכוב יציאה מהארץ במקרים דומים. אבל צריך לזכור שהמקרה הוא מקרה מאוד ספציפי של ערב שפשט רגל. זה לא חל על שום ערב אחר, ואין הרבה כאלה. גם לומר שנגרם נזק לקטינים זה לא מדויק, כי בכל מקרה לא הייתה יכולת לגבות את הכסף מפושטת הרגל. לא היה לה מאיפה לתת."
 "בכל מקרה של פשיטת רגל, מוסד הערבות נופל. יש עשרות תיקים של ערבים שהגיעו לפשיטת רגל והחוב שלהם נמחק. להערכתי, מעתה הררישה של בתי המשפט שירון בבקשות למתן ערבות למזונות קטין, תהיה שיביאו אנשים שהערבות שלהם מוצקה, אנשים אמידים, נכסים וכד'. אני הייתי ממליץ לבתי משפט, במקרים של ערבים שהם לא מוצקים מבחינה כלכלית, לא לקבלם כערבים ולחפש ערבות ריאלית, בדמות של נכס".

האם הזכאית למזונות: נבקש דיון נוסף

"תהיה רכבת אווירית לחו"ל של אבות שלא רוצים לשלם מזונות"

עו"ד יוסף גביוון, המייצג את האמא הזכאית למזונות, הבהיר ל"גלובס" כי המאבק טרם הסתיים מבחינתה. "נגיש בקשה לדיון נוסף", הוא אומר. "אין ספק שמדובר בפס"ד תקדימי ובעל השכלות רחב גדולות. פסה"ד יפגע וירע את מצבם הן של הזוכים בתיקי מזונות, והן של חייבים בכלל".
 לדבריו, "ייתכנו עתה אחד משני מצבים, כאשר כל אחד מהם גרוע יותר מהשני: תהיה רכבת אווירית של אבות גרושים שאינם מעוניינים לשלם את חוב המזונות לחו"ל, והם ישאירו פה ערבים לחוב כך שהערבים יוכלו להגיש בקשה לפשיטת רגל ולקבל הפטר - ונקבל ילדים רעבים ואמא שתהיה לנטל על החברה עקב קבלת מזונות מביטוח לאומי. אין זה סביר כי דמה של הערבה סמוק יותר מרמה של אם הקטינים, והכשל המוסרי אשר רבק בערבה כשהתעקשה בכל כוחה לערוב לחייב שכרה מהארץ, נופל על כתפי החברה".
 עו"ד אלכסנדר אוברפלד, המייצג את הערבה פושטת הרגל, דוחה בתוקף את כל הטענות הללו. לדבריו, "בכל מקרה שבו חייב מקבל הפטר, בין אם זה בתיק מזונות או בתיק אחר, יש פגיעה בנושים. מצד שני, החייבים זכאים להפטר, והדעה הרווחת היא שאנשים שהסתבכו בתום לב זכאים לפתוח ברף חדש לאחר שהם שילמו על מעשיהם, והם ממשיכים לשאת בעול ובעונש גם שנים רבות לאחר שקיבלו הפטר".

באשר לנפגעים מפסק־הדין, אומר עו"ד אוברפלד, כי "לא מדובר בפסק דין שיגרור פגיעה סוחפת בחייבים שיברחו בהמוניהם לחו"ל. בין היתר, משום שאין הרבה אנשים שיהיו מוכנים להיקלע למסכת הקשה הזאת של פשיטת רגל בשביל לעשות טובה למישהו - כמו שקרה למרשתי. שנית, יש גם מנגנונים שעוזרים לאישה הזכאית למזונות, בהם ביטוח לאומי ושלישית, החייבים בהוצל"פ ימשיכו לקבל ביטולי צו עיכוב יציאה מהארץ בתנאים. כל הזעקה שזה יפגע בחייבים ובמוסד הערבות לחייבי מזונות בהוצל"פ מוגזמת. אני לא שותף לבהלה ולפחד שמנסים לזרוע".

שלה זכאים הילדים".
 לכן, אומרת פרופ' הלפרין קררי, "המסר מפסק־הדין הוא שהדאגה לרווחת הפרט פושט הרגל והשאפה לאפשר לו פתיחת דף חדש גוברת על הדאגה לרווחת הילדים שאביהם התחמק מתשלום מזונות עבורם. כלומר, אדם מבוגר שקיבל החלטה מודעת, שלמרבה הצער, הביאה אותו למצב של פשיטת רגל, יכול להשתחרר מחבות שלקח על עצמו, והרצון להיטיב עמו גובר על זכויותיהם של ילדים קטינים".

עוד מוסיפה פרופ' הלפרין קררי, כי "לא למותר להזכיר שמי שעוד נפגעת כאן היא כמובן האמא, שהיא שבסופו של דבר נאלצת לשאת בנטל כלכלת הילדים באופן בלעדי, בסיוע מינימלי של הביטוח הלאומי".
 לדבריה, "הקו הזה המיטיב עם חייבים במזונות איננו חדש, ובעקבות מסכת פסקי־הדין שפטרו חייבים במזונות מחובם במסגרת הליך פשיטת־רגל, בשל אייכולתם לעמוד בחוב, יש כנראה גל שלם של אבות חייבים במזונות שמצליחים להשיג הפטר".

היסטוריה של גמישות

עו"ד אביחי ורדי, מומחה בתחום חדלות פירעון, אינו מסכים כלל עם הניתוח של הקולגות שלו מתחום דיני המשפחה. לדבריו, אין כל חדש תחת השמש, ולא ייגרם לחייבים, לאמהות ולילדים כל נזק בעקבות ההלכה. "עקרונית, צו הפטר, לפי פקודת פשיטת רגל, פוטר את החייב מכל החובות למעט כמה חריגים, כמו לדוגמא פסק־דין פלילי שמחייב את הנאשם לשלם פיצויים או קנסות חנייה, וגם, כמו במקרה הזה - תשלומי מזונות".

"אולם בכל הנוגע למזונות בתי משפט גילו לאורך השנים יותר גמישות, ובמקרים מסוימים הם פטרו את פושטי הרגל גם מחוב מזונות. יש עשרות מקרים שבהם פטרו פושטי רגל מחוב מזונות שהם עצמם חייבים בו, ובמקרה הזה זה עוד יותר רחוק - כי זו

להעמדת נכס מקרקעין או כספים בגובה חוב המזונות העתידי הצפוי, כבטוחה לתשלום המזונות".
 בנוסף, מציינת דיין וולפנר כי גם מהערב לחוב יוחמרו הררישות. לדבריה, "ברגע שערב יכול לקבל הפטר מחוב מזונות שלו הוא ערב בשל פשיטת־רגל, בריקת הערבים תהיה קפריזית הרבה יותר. יהיה צורך בדרוק היטב את יכולתם הכלכלית ולהעלות את סף הדרישות הכלכליות מהם".

ומה עם זכויות הילדים?

פרופ' רות הלפרין קררי, ראשת מרכז רקמן לקידום מעמד האישה באוניברסיטת בר־אילן, מומחית לדיני משפחה ואחת מהחוקרות החשובות בארץ בתחום מעמד האישה, פחות מוטרת מהפגיעה בחייבים, והרבה יותר מהמסר העולה מההכרעה הפוגעת באוכלוסייה החלשה ביותר בחברה - הילדים של האב שנמלט לחו"ל.
 לדבריה, "המסר העולה מפסק־הדין בעייתי ביותר. יש כאן התנגשות בין שני ערכים חברתיים: קידום אפשרות שיקום חייבים מול הגנה על ילדים הנזקקים למזונות למחייתם הבסיסית - אלא שלתפישתי האיזון בין שני הערכים האלה לא נעשה כאן נכון".

"יתרה מכך, בפסק־דין של השופט שטיין לא ניתן למצוא התייחסות לצורך באיזון הזה. לאמיתו של דבר, המילה 'ילדים' כלל לא נזכרת בפסק־דין, כמי שזכויותיהם גם הן עומדות כאן על הפרק. ההלכה החדשה המאפשרת הפטר גם לחוב מזונות, תפגע בראש ובראשונה בקבוצה זו של החלשים ביותר בחברה. "השופט וילנר, לעומתו, גילתה מודעות לבעייתיות שכאן, אך פטרה אותה בעיקר באמצעות ההיתלות בתשלומי המוסד לביטוח לאומי. אלא שכפי שציין השופט הנדל, אין זה פתרון ראוי, שכן הפגיעה בילדים לא באה על פתרונה בדרך זו. תשלומי המוסד יהיו נמוכים משמעותית, ובמקרה שבו אימם של הילדים משתכרת מעבודתה מעל רף מסוים, מופחתת גם קצבת המזונות הזו,

"המסר מפסק־הדין הוא שאדם מבוגר שקיבל החלטה מודעת, שלמרבה הצער, הביאה אותו למצב של פשיטת רגל, יכול להשתחרר מחבות שלקח על עצמו, והרצון להיטיב עמו גובר על זכויותיהם של ילדים קטינים"

עוד לדברי דיין וולפנר, פסק־הדין טומן בחובו פגיעה מצומצמת בנושים, ופגיעה גדולה יותר בחייבים שיבקשו לצאת מהארץ, כשתלוי נגדם תיק הוצל"פ בגין חוב מזונות. הפגיעה הזו תבוא לידי ביטוי בדרישות לערובה להבטחת חוב המזונות כנגד ביטול צו עיכוב יציאה מהארץ.
 "תוצאת פסק־הדין תביא לקשיים אובייקטיביים בהגעה להסכמות בכל הנוגע ליציאה מן הארץ של החייב במזונות. הרדישה מחייב כזה תהיה, מן הסתם, לא רק לערבות אישית, אלא אף